

YABANCI UYRUKLU İŞÇİLER VE YARATACAKLARI SORUNLAR

31 Temmuz 2021

Yıldırım Koç

Ülkeler arasında göç binlerce yıldır var. Ancak işçilik için başka ülkelere göç veya başka ülkelerden işçi temini yaklaşık ikiyüz yıllık bir öykü. Geçmişte sınır kontrollerinin olmadığı, bir ülkede çalışmak için bir izin belgesinin gerekmediği dönemlerde, bir ülkede iş bulamayan işçinin başka bir ülkeye gitmesi ve çalışması uygulaması epeyce yaygındı. İşverenler de bu olanaktan yararlanır, ülkelerinde grev olduğunda başka ülkelerden grev kırıcı getirirlerdi. 1864 yılında Uluslararası İşçiler Derneği'nin (Birinci Enternasyonal) kurulmasının en önemli nedeni de, bu yolla grev kırıcılığının engellenmesiydi.

Bizim tarihimizde de başka ülkelere işçi gönderdiğimiz ve başka ülkelerden işçi aldığımız dönemler var. Ancak günümüzde özellikle Suriyeli ve Afganlarla ilgili olarak yaşadıklarımız geçmiştekilerden çok farklı ve tabii ki çok farklı sonuçları olacak.

Osmanlı yönetimi Birinci Dünya Savaşı öncesinde ve süresinde Almanya'ya eğitim için bir miktar işçi ve öğrenci gönderdi. İkinci Dünya Savaşı sırasında ülkemize sığınan Yunanlıların Ege Bölgesi'nde bazı fabrikalarda işçi olarak çalıştırıldıklarını biliyoruz. 1961 yılında Berlin Duvarı'nın yapımı sonrasında Demokratik Alman Cumhuriyeti'nden her yıl ortalama 250 bin kişinin Federal Almanya'ya kaçma yolları tıkanı. Federal Almanya, işgücü açığını Türkiye'den "konuk işçi" ("Gastarbeiter") getirerek kapatma yoluna gitti. Bizimkiler de Almanya'da bir süre çalışıp, para biriktirip dönmek düşüncesiyle bu "davete" uydu. 1961-1973 döneminde bir milyona yakın yurttaşımız Almanya'ya gitti. Şimdi neredeyse dördüncü kuşağa ulaştık. Konuk işçi diye gidenler, bugün Almanya'nın önemli bir kesimini oluşturuyor. Ancak Almanya'daki yurttaşlarımız Almanya'nın toplumsal ve siyasal yaşamını değiştirmede. Tabii ki bazı etkileri oldu; ancak bunlar temel yapıları etkilemedi.

1989 yılında Berlin Duvarı yıkıldı ve 1991 sonunda Sovyetler Birliği dağıldı. Bu süreçte Türkiye'ye yaklaşık bir milyona yakın yabancı kaçak işçi girdi. İşverenler, 1990 ve 1991 yıllarında imzalanan toplu iş sözleşmeleri nedeniyle artan işgücü maliyetlerini düşürmede, yabancı kaçak işçiliği etkili bir biçimde kullandılar.

Bu dönemde gelen yabancı kaçak işçilerin, günümüzdeki Suriyeli ve Afgan işçilerden üç önemli konuda farkları vardı.

Bulgaristan, Romanya, Moldova, Azerbaycan, Ermenistan, Gürcistan gibi ülkelere gelen işçilerin örgün eğitim düzeyleri yüksekti. Birçoğu üniversite mezunuydu. Lise mezunları da gayet iyi yetiştirilmiş, alanlarını iyi bilen insanlardı, vasıflı işçilerdi.

Bu insanlar Türkiye'ye geçici sürelerle geldiler ve geçici sürelerle kaldılar. Ülkeler arasında ücret düzeylerindeki farktan yararlanarak, büyük zorlukları ve sıkıntıları kabullenip, bir miktar para biriktirip ülkelerine döndüler. Özellikle Bulgaristan ve Romanya'dan gelenler, ülkelerinin Avrupa Birliği'ne katılması sonrasında ülkelere dönerek Avrupa Birliği'nin diğer ülkelerine yöneldiler. Bugün ülkemizde hâlâ geçici sürelerle gelen ve para biriktirip dönen işçiler var.

Bu insanlar ülkemize sığınmak amacıyla aileleriyle birlikte gelmedi; para kazanmak için yalnız başlarına geldiler ve döndüler.

Bu nedenlerle, 1989'dan itibaren başlayan ve 1991 yılından sonra hızlanan yabancı kaçak işçi akımının ülkemizin toplumsal ve siyasal yapısı üzerinde kalıcı olumsuz bir etkisi olmadı. Olumsuzluk, işgücü piyasasındaydı. Ancak bunun etkileri de sınırlı kaldı. Bu yıllarda işsizlik düzeyi de nispeten düşüktü. Bu nedenle de ülkemizde bu dönemde bir yabancı düşmanlığı gelişmedi.

Günümüzde Suriyeli ve Afgan sığınmacılar ve kaçak işçilerle ilgili durum ise çok farklı.

Suriyeli ve Afgan sığınmacıların örgün eğitim düzeyleri çok düşük. Ayrıca, içinde büyüdükleri toplumsal ilişkiler, Türkiye Cumhuriyeti'nin temel dayanaklarından biri olan laik düzenden çok farklı.

Sığınmacıların çok büyük bölümü Türkiye üzerinden Avrupa ülkelerine gitmeyi düşünseler bile, bunun mümkün olmadığı ortada. Buradalar ve kalıcılar. Biraz parası olanlar işyeri açıyor; büyük çoğunluğu ise kaçak işçilik yapıyor. Nasıl bizimkiler "konuk işçi" diye gidip artık orali olduysa, Suriyeli ve Afgan sığınmacılar da artık buralı.

Sığınmacıların büyük bölümü ailelerini de beraberlerinde getirdi. Türkiye'nin koşulları bugünkü Suriye'dekilerden de, Afganistan'dakilerden de çok daha iyi. Aileler, büyük sıkıntılar yaşasalar bile, can güvenliğine sahip. Çocuk sayıları da artıyor. Sığınmacılara eğer siyasal kaygılarla yurttaşlık hakkı da verilirse, Türkiye'yi ciddi sorunlar bekliyor.

Tüm bu süreç, Türkiye ekonomisinin giderek derinleşen bir kriz yaşadığı ve işsizliğin tarihimizin en yüksek düzeyine tırmandığı koşullarda yaşanıyor.

Bazı yetkililer de, Türkiye'de sermayedarların ucuz, örgütsüz ve çaresizlik için teslim olmuş işgücü gereksinimini karşılamada bu yabancı kaçak işçilere bel bağlamış durumda. Yabancı kaçak işçilik, yurttaşımız işçilerin haklarını geriletmede veya uygulatmamada da bir tehdit aracı olarak kullanılıyor. Büyük umut ve beklentilerle bir biçimde bir üniversite diplomasını elde etmiş ve asgari ücretle bile çalışmaya razı onbinlerce gencimiz, sığınmacı yabancı kaçak işçiler nedeniyle işsiz kalıyor.

Tüm bu süreç, ülkemizde yabancı düşmanlığını da körüklüyor.

Tarihimizde dışa göç de verdik; başka ülkelere göç de aldık. Başka ülkelere işçi de gönderdik, onlardan işçi de aldık. Ancak bu kez daha önce yaşamadığımız bir süreçle karşı karşıyayız. Hayırlısı.